

Vincas Žilėnas (1907–1982)

Vinco Žilėno (1907–1982) 100-osios gimimo metinės

Žyginas BŪČYS

Paskutinė 2007 metų diena Lietuvos muziejininkystei – išskirtinė; lygiai prieš 100 metų, gruodžio 31 dieną, gimė vienas iškiliausių muziejininkų, Lietuvos istorijos muziejaus kūrėjas – Vincas Žilėnas. Jo nuopelnai išsaugant bei populiarinant Lietuvos valstybės istorijos paveldą lygintini su Eustachijaus Tiškevičiaus ir jo bendraminčių veikla XIX a. viduryje, įkuriant Senienų muziejų Vilniuje, tarpukario muziejininkų Pauliaus Galaunės bei Pelikso Bugailišio muziejiniais darbais.

100 Year Anniversary of Vincas Žilėnas (1907–1982)
Žyginas BŪČYS

The last day of 2007 was special for the Lithuanian museology; it was 100 year anniversary of Vincas Žilėnas, one of the most outstanding museum staff members and the founder of the Lithuanian History Museum. His merits in retaining and popularising the heritage of the Lithuanian state history could be compared to the activity of Eustachijus Tiškevičius and his congenial of the middle of 19th century (establishers of the Antique Museum in Vilnius) and to works of the interwar museum staff members Paulius Galaunė and Peliksas Bugailiškis. V.Žilėnas contributed to the formation of the Lithuanian statehood history and structure of the museum which reflected the national culture based on the collections of the Antique Museum, collections of scientific societies of the interwar Vilnius and expeditions organised from 1948 and lead by V.Žilėnas himself.

Due to V. Žilėnas' efforts the accumulated cultural heritage of the closed institutions, estates and churches was not destroyed but placed to the museum. The authority of a cultural erudite and intelligent V.Žilėnas who was well known to Vilnius community, as well as his contacts with the old town intelligentsia and collectors, also contributed to the establishment of the museum.

100 year anniversary of Vincas Žilėnas was commemorated during the anniversary evening in the Lithuanian National Museum. The reader would soon get the volume from the library of the Lithuanian National Museum in memory of Vincas Žilėnas.

Gimęs ir užaugęs Vaišniūnų kaime Ignalinos rajone V. Žilėnas mokėsi Švenčionių gimnazijoje, vėliau Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijoje, o 1930–1936 m. Vilniaus universitete studijavo istoriją. Tarpukaryje jis pasireiškė kaip vienas aktyviausių Vilniaus krašto korespondentų, žurnalistų, savo publikacijose nušvietęs Vilnijos politinę, visuomeninę bei kultūrinę veiklą, skaitytojams pateikęs tragiškų 1939–1940 m. įvykių kroniką. Periodinėje spaudoje pradėjęs bendradarbiauti dar besimokydamas gimnazijoje, V. Žilėnas buvo „Vilniaus žodžio“, „Vilniaus rytojaus“, „Lietuvos žinių“ korespondentas, šių redakcijų narys.

► Tačiau kur kas reikšmingesnė ne tik muziejininkystei, bet ir visai Lietuvos kultūros istorijai V. Žilėno – muziejininko veikla, kuriai jis pašventė likusią savo gyvenimo dalį. 1947 m. sausio 1 d. jis paskiriamas Lietuvos Mokslų Akademijos Etnografijos muziejaus direktoriumi. 1952 m. prie šio muziejaus prijungus Istorijos muziejų, pradėtas vadinti Lietuvos istorijos ir etnografijos muziejumi (nuo 1992 m. – Lietuvos nacionalinis muziejus), kuriam V. Žilėnas vadovavo 36-erius metus. Jo pastangomis buvo suformuota Lietuvos valstybingumo istoriją ir tautos kultūrą atspindinti muziejaus struktūra, paremta Senienų muziejaus rinkinių, tarpukario Vilniuje veikusių mokslo draugijų rinkinių bei nuo 1948 m. pradėtų organizuoti ekspedicijų, kurioms, beje, vadovavo pats V. Žilėnas, metu sukauptų kolekcijų pagrindu. V. Žilėno rūpesčiu nacionalizuotų ir uždaromų valstybinių įstaigų, dvarų, bažnyčių sukauptas kultūros paveldas nebuvo sunaikintas, o pateko į muziejų. Kuriant šią įstaigą, kaupiant eksponatus pasitarnavo ir V. Žilėno, Vilniaus

bendruomenei žinomo kultūros erudito, inteligento autoritetas bei pažintys su senaisiais miesto inteligentais, kolekcininkais.

► Lietuvos sostinėje Vilniuje, praėjus daugiau kaip šimtui metų nuo Senienų muziejaus – vienintelės to meto Lietuvos valstybės istorijos ekspozicijos – uždarymo, 1968 m. lapkričio 5 d. lankytojams buvo atidaryta išsami ir eksponatais turtinga Lietuvos istorijos ekspozicija. Žinant ideologizuotą sovietinio laikmečio kontekstą bei sąlygas, kuriomis buvo kuriamas muziejus, matomas iš tiesų milžiniškas V. Žilėno nuopelnas, kad tuo metu visuomenei buvo pristatoma neideologizuota Lietuvos valstybės istorija.

► V. Žilėnas, praktiškai padėjęs pagrindus Lietuvos nacionaliniam muziejui, dėl susiklosčiusių konjunktūrinių aplinkybių buvo priverstas pasitraukti iš užimamų pareigų. Nuo 1973 m. iki savo mirties jis dirbo Vilniaus universitete, kur įkūrė ir vadovavo Mokslo muziejui.

► 100-osios Vinco Žilėno gimimo metinės buvo pažymėtos Lietuvos nacionaliniame muziejuje surengtame jubiliejiniame vakare. Jame V. Žilėno bičiuliai, kolegos, bendraminčiai pasidalijo prisiminimais apie iškilaus muziejininko asmenybę ir veiklą Lietuvos kultūros labui. Artimiausiu metu skaitytoją pasieks Vincui Žilėnui skirtos Lietuvos nacionalinio muziejaus bibliotekos tomas. ■